

F. Schröbelhans

Fridlev Sørensen Skrubbeltrang

5.8.1900-12.2.1988

Af Axel Steensberg

Fridlev Skrubbeltrang har skrevet så meget og så godt, at jeg føler mig beskæmmet ved at skulle give et blot nogenlunde tilfredsstillende indtryk af hans personlighed og videnskabelige format. Jeg må helt forbigå hans mange varmhjertede og kloge anmeldelser af tidens skønlitteratur i Højskolebladet, skønt de udgør en væsentlig side af hans forfatterskab. Men lad mig begynde med hans vendsysselske oprindelse. Navnet havde han fået efter slægtsgården Skrubbeltrang i Bindslev sogn, og dets forled er i slægt med engelsk *scrub*, kratskov, medens efterleddet betyder snævring.

Han var født den 5.8.1900 i et gårdmandshjem i Bjergby sogn nord for Hjørring, hvorfra også en af vort Selskabs vise fædre, historikeren Hans Gram, stammede. Begge havde fra sognet nær det barske hav fået nøjsomhed, flid og beskedenhed i vuggegave. Fridlev Skrubbeltrang afgik ved døden i sit 88ende år, den 12.2.1988. Historikeren og Vartovpræsten Torben Damsholt, der havde kendt ham fra sine unge år, holdt en personligt præget mindetale over ham i kapellet på Hørsholm nye kirkegård, hvor han ligger begravet. Hans elev og efterfølger som universitetslektor i landbohistorie, Claus Bjørn, skriver om hans livsværk i Dansk Biografisk Leksikon, i Højskolebladet og i det kommende årsskrift fra Københavns Universitet. Her i Selskabet skal han først og fremmest mindes som den stringente forsker.

Men først et rids af hans livsbane. I hjemmet i Bjergby og i Bindslev, hvortil familien flyttede, da han var otte år, var økonomisk påpasselighed en selvfølge. Men de åndelige værdier, som højskolens tankeverden rummede med dens respekt for det enkelte menneskes værdighed og dens sans for det, der ikke kan omsættes i gangbar mønt, var den baggrund, der gav tilværelsen indhold.

Det grundtvigske livssyn trivedes ikke så godt i den almindelige børneskole med dens indterpning af lektier. Det var derfor en selvfølge, at Fridlev kom til at gå i friskole, hvor levende fortælling var hovedsagen. Arbejdet i stald og mark var en anden form for livsudfoldelse, som rum-

mede en selvfølgerlig tiltrækning. Men drengens sans for poesi og læsning drog ham mod andre horisonter. Han kom på Vrå Højskole som kostelev for at berede sig til optagelse på gymnasiet i Hjørring, hvorfra han blev nysproglig student som tyveårig.

Ved Københavns Universitet valgte han, efter en tids syslen med litteratur, historien som hovedfag. Under et ophold på Askov Højskole i januar 1926 foreslog Jacob Appel ham at blive lærer ved sommerskolen. Men Hans Lunds tilbud om at komme til Rødding, hvor Lund netop skulle begynde som forstander fra november, forekom ham mere tiltrækkende, blandt andet fordi han her ville komme til at omgås historikere som Hans Lund, hvis svoger cand.mag. Povl Bagge kom til at vikariere for ham under en sygdom sommeren 1927. Skrubbeltrang fortsatte på højskolen sit studium til cand.mag. i historie og dansk, og han kunne i januar 1928 aflægge embedseksamen i København med speciale i det 18. århundredes landboforhold hos Aage Friis.

Blandt sine elever det første år på højskolen havde Skrubbeltrang Roar Skovmand, søn af Højskolebladets redaktør, året efter elev på Askov, senere assistent i Nationalmuseet, lærer på Askov, undervisningsdirektør og endelig professor ved Lærerhøjskolen. Med ham sluttede Skrubbeltrang et livslangt venskab. En anden af hans elever, Maria Høy fra et stærkt Askov-præget gårdmandshjem i Stavning, skulle blive hans hustru og trofaste medarbejder. Han fortsatte efter eksamen et par år i København og skrev i 1930 en afhandling med emne fra arbejderbevægelsens historie, hvori han for en gangs skyld brugte udtrykket »social«. Men senere foretrak han det gode danske ord »samfund« og blev i det hele taget en omhyggelig værner af det danske sprog.

Det økonomiske grundlag for fortsat ophold i hovedstaden var svagt. Og da han stod i begreb med at gifte sig med Maria Høy, tog han plads som lærer ved Ubberup Højskole på den betingelse, at han den sidste dag i ugen fik fri til at benytte arkiver og biblioteker i København. Efter tre år som højskolelærer i Ubberup flyttede parret til en lille lejlighed på Amager nær Rigsarkivet og Det kgl. Bibliotek, for at Skrubbeltrang kunne følge sit kald og blive fuldtids forsker. Han søgte ikke ind ved arkivvæsenet; for som fri forsker kunne han bruge dagtimerne til at indsamle stof, som han bearbejdede i den tid, arkiver og biblioteker var lukket. Maria maskinskrev alle hans med sirlig håndskrift udformede manuskripter og breve. Nu om dage gør man sig næppe nogen forestilling om, hvilket tålmodighedsarbejde det var: at afskrive arkivalierne i hånden, få dem renskrevet på maskine, konfereret med originalerne, således at talmate-

rialet var korrekt, hvorefter de to i fællesskab læste korrektur indtil de sene aftentimer.

I anledning af 150 års jubilæet for ophævelsen af Stavnsbåndet fik han opgaven betroet at forfatte jubilæumsbogen »Den danske Bonde 1788-1938«. Men han arbejdede samtidig på en disputats, der på dette tidspunkt næsten var færdig. På grund af overanstrengelse måtte han imidlertid afbryde arbejdet og tage på en tur med Maria til Sverige og senere hvile ud i hans hjem i Bindslev.

Kort efter besættelsen i foråret 1940 forelå værket trykt: »Husmand og Inderste. Studier over sjællandske Landboforhold 1660-1800«. På grund af forholdene blev der intet mundtligt forsvar. Men disputatsen viste, at der var både styrke og pionerånd i dansk historieforskning, at vi ikke behøvede at følge ude fra kommende signaler. På os unge historikere var den som et lyspunkt i mørket. Den gjorde med et slag forfatteren til den ubestridte fører inden for hans forskningsområde med det ansvar, deraf fulgte. Vi skal senere vende tilbage til bogens placering inden for hans forfatterskab.

I krigsårene fik Skrubbeltang gennem Roar Skovmand kontakt med »Historikergruppen«, der var dannet i 1930'erne. Her mødte han andre landbointeresserede, gennemgående lidt yngre forskere som Troels Fink, C. Rise Hansen, Sigurd Jensen, Johan Hvidtfeldt og Gunnar Olsen. I gruppens serie »Vi og vor Fortid« skrev han »Husmænd i Danmark gennem 300 Aar« (1942), og han var efter krigen udset til sammen med Hvidtfeldt og Ib Koch-Olsen at redigere »Historikergruppens Danmarkshistorie« (1-2, 1950-52). Han betingede sig imidlertid, at jeg skulle deltage i redaktionen. Han var ikke noget gruppemenneske; og da han havde større selvstændige opgaver, der pressede på, kom jeg alene til at repræsentere landbruget i redaktionen. Men han skrev sammen med Kamma Struwe afsnittet om »Storhandelens Gennembrud og de store Landboreformer 1750-1814«, et vægtigt bidrag på 86 sider.

Sammen med Harald Jørgensen udgav han i 1942 et stort værk om »Det Classenske Fideikommis«. Desuden »Den danske Husmandsbevægelse« (1943), »Da staar en ny Tids Bonde -« (1948), »Den danske Folkehøjskole« (1946) og i den af K. Hansen redigerede »Det danske Landbrugs Historie« (5te bind 1945) afsnittet om »Landbrugsforholdene 1914-39 i Hovedtræk«, et hundrede sider stort bidrag med tabeller blandt andet over produktionen, ejendomsprisernes udvikling og landbrugets arbejdskraft. Bogen om Folkehøjskolen kom i forkortet udgave på engelsk i 1947 og på tysk 1950. For FAO i Rom skrev han »Agricultural Develop-

ment and Rural Reform in Denmark« (1953), og til værket om vore gamle tropekolonier skrev han om »Dansk Vestindien 1848-80« (1953). Redaktøren af jubilæumsværket »Den danske Rigsdag 1849-1949«, Hartvig Frisch, fik ham til at påtage sig sekretærhvervet, hvilket bragte ham i nær forbindelse med en række førende politikere fra alle partier.

Det er utroligt, så meget han kunne overkomme i disse år. Og der var bud efter ham fra snart sagt alle sider. Han blev som medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie sekretær og medredaktør af »Danske Magazin« 1950-55, og han blev medlem af styrelsen for Institut for Historie og Samfundsøkonomi 1956-60.

Han skrev to jubilæumsbøger: »Den sjællandske Bondestands Sparekasse 1856-1958« (1959) og for Hedeselskabet »Det indvundne Danmark« (1966), hvori han skildrede hedeopdyrkningens forløb fra de første forsøg med indkaldelse af tyske kolonister i 1700-årene frem til nutiden. Altsammen sagligt, kompetent og velformet historieskrivning. Førsteprisen blandt disse arbejder går dog efter min opfattelse til tobinds værket »Den danske Husmand« (1952-54). Især første bind er inciterende læsning, spækket med levende træk, der gør de agerende personer nærværende. I andet bind sporer man hensyntagen til endnu levende personers integritet, hvorfor han måtte lægge sordin på sit instrument. Selv om han til tider kunne virke omstændelig med digressioner, der uddybede synspunktet, tabte han ikke overblikket. Og da hans sprog formede sig som en flydende fortælling uden unødigt brug af fremmedord, er fremstillingen i reglen en nydelse for den opmærksomme læser.

Efter denne oversigt over forfatterskabet i hans mest frodige periode kan vi vende tilbage til hans fremtræden som kildekritisk historisk forsker.

Tal er jo altid menneskeværk og derfor mere eller mindre behæftet med fejl. Dr. Mads Iversen i Statistisk Departement sagde engang, da en ung geograf nøjsommeligt havde analyseret grundmaterialet i departementets arkiv og derpå opstillet en serie nydelige tabeller: »Det er jo interessant at se, hvad unge geografer kan få ud af vort stof. Hvor vi knap nok tør stole på tierne, bruger de decimaler!« I sin disputats har Fridlev Skrubbeltrang fremdraget et væld af hidtil ubrugt talmateriale fra historiske arkiver. Men han drog klogeligt sine konklusioner med et forsigtigt skøn. Dette var i det hele taget hans styrke. I modsætning til den af Mads Iversen omtalte geograf spurgte Skrubbeltrang, under hvilke omstændigheder materialet var blevet til.

Han påviste ved hjælp af matrikuleringen 1681-88, skattelister fra om-

kring 1700, de Oederske efterretninger om ægtepar på Sjælland 1771 og folketællingerne 1769, 1787 og 1801 som den første, at forholdet mellem de sjællandske husmands- og inderste-familier på den ene side og gårdmandsfamilierne på den anden i 1660erne var som 2:3, omkring 1700 som 3:4 og i 1801 4:2, altså en udvikling fra to femtedele af gårdmandsfamilierne til det dobbelte af deres antal. Der var gået en strøm fra gårdmandsstanden til husmændene, blandt andet som følge af nedlæggelsen af gårde, som erstattedes med huse, der i reglen var uden jord.

Talstørrelser skal være sammenlignelige; og han kunne ved fornuftigt ræsonnement korrigere V. Falbe-Hansens sammenligning af husmandstallet, der syntes at vise en kraftig stigning fra 1787 til 1801, ved at gøre opmærksom på, at førstnævnte tælling var sket om sommeren, da mange husmandsbørn var ude at tjene, medens folketællingen 1801 foregik om vinteren, da de fleste var hjemme.

I 200-året for Stavnsbåndets ophævelse har man savnet Fridlev Skrubbeltrangs nøgterne og vel afbalancerede vurdering i den offentlige debat. I »Husmand og Inderste« (s. 145) skrev han de kloge ord: »Følger man Datidens Tankegang, bliver Stavnsbaandsordningen ikke angribelig, fordi den er et *Tvangssystem*, men fordi Tvangen er *ensidig*. Bondesønnen var forpligtet til at arbejde og tage Ansvar for en Fæstegaards Drift paa det Gods, hvor han hørte hjemme, men Godsejeren havde ikke Pligt til at skaffe ham Arbejde eller Bosættelsesmuligheder ... Ulykken var, at Stavnsbaandet blev indført til Beskyttelse for Godsejere, der savnede økonomisk Evne til at iværksætte de Forbedringer, som i nogen Grad kunne have betrygget den ufri Bonde«. Og han tilføjede: »Det var ikke saa meget et Spørgsmaal om »onde« eller »gode« Godsejere, som om større og mindre Besiddere« (s. 146). Der var større spillerum på de store godser end på små og middelstore brug, der oftere skiftede ejer. Men det var netop disse mindre godsers tarv, der af hensyn til statens indtægter måtte tilgodeses. Skrubbeltrang henviser til 1930ernes krisepolitik, som gør det mere forståeligt. For *hvis* der virkelig var fare for, at mange »fattige Proprietærer« skulle gå fra godserne, med det til følge, at ødegårdsarealerne yderligere voksede, da *måtte* der rådes bod på denne misere (s. 143). Man må huske, at der for proprietærene kun eksisterede lånemuligheder hos familien, og mange kunne uforskyldt komme i økonomisk uføre. De måtte tilmed i tilfælde af misvækst eller kvægepest stå til ansvar for deres fæstebønders skatter, forstrække dem med såsæd og skaffe dem erstatning for bortdøde husdyr, hvorved fæsternes restancer kunne vokse til det uoverskuelige.

»Husmand og Inderste« er i dag lige så fængslende og oplysende at læse – trods dens dokumentariske tyngde – som for et halvt hundrede år siden. Man får et levende indtryk af, hvor broget en skare disse som regel jordløse landsbyboere udgjorde, fra de egentlige husmænd, hvoraf mange var landsbyhåndværkere med en sikker og god indtjening, over gifte landarbejdere til indersterne, der havde et »husværelse« hos en bonde eller hos en husmand. Disse indsiddere var en mindst lige så uensartet gruppe bestående af tidligere gårdbrugere, der kunne være på aftægt, enker og invalide eller skrøbelige enlige samt tjenestefolk, der arbejdede på herregården eller hos bønderne.

Blandt de emner, Skrubbeltrang blev ved med at kredse om i årene efter disputatsen, var landbefolkningens sammensætning, fæstebrevenes oplysninger om dens forpligtelser (skatter, hoveri m.m.), foldudbytter, kornpriser og hartkornsvurdering. Det resulterede i en række vægtige afhandlinger: »Hoveriindberetninger som Kilder til dansk Landbohistorie« (Fortid og Nutid 1941), »Nogle Kilder til ældre dansk Landbrugsstatistik« (Historisk Tidsskrift 1945), »Kapitelstakster og Kirkekøb paa Sjælland i det 18. Aarhundrede« (Festskrift til Erik Arup 1946), »Om brugen af landbohistorisk talmateriale« (Fortid og Nutid 1955) og senere i 1970 »Tradition og nyindstilling ved benyttelse af kilder til dansk landbohistorie« (Fortid og Nutid).

Han viste gennemgående større tillid til præsternes opgivelser end Georg Hansen i dennes afsnit om deres embedsførelse i bogen om »Præsten« (1947), som Skrubbeltrang iøvrigt anmeldte meget positivt samme år i Fortid og Nutid. Indførelserne i kirkebøgerne foregik nemlig som oftest på grundlag af løse sedler, der havde en tilbøjelighed til at blive væk – selv om det nok var en undtagelse, at præstens børn legede med dem! Men det var de samme præster, der ofte var mere optaget af at tage vare på deres præstegårds drift end at røgte de skiftende hverv, regeringen pålagde dem, som også foretog de af Skrubbeltrang benyttede tællinger, hvad enten det drejede sig om sognebørnenes familieforhold eller antallet af deres husdyr. Men han lægger gennemgående større vægt på *skiftet*forretningernes udsagn, selv om også disse var behæftet med svagheder. Børn og tjenestefolk kunne som en del af deres løn få fodret deres private husdyr af gårdens avl, uden at det nævnes i skifterne. Men Skrubbeltrang udarbejdede en »indkredsningemetode«, hvorved han sammenlignede synsforretninger med skifter foretaget på samme tid, især på de større godskomplekser. Hvis overensstemmelsen viste sig rimeligt god, kunne han også drage nogenlunde sikre konklusioner deraf.

Selv når man bedømmer hans resultater med vågen kritik og måske tror at have fanget ham i at drage for vidtgående slutninger ud fra et statistisk set spinkelt talmateriale, kommer der i reglen lidt længere nede på siden nogle kloge reservationer, der afslører hans fornuftige skøn og afvæbner kritikken.

Uden at man skal drage sammenligningen for vidt, må man nok sige, at Fridlev Skrubbeltang i 1940-50'erne var en mere skarpsindig kritiker end de professorer, hvis opgave det var at vejlede de studerende i emnet. Det gjaldt også uden personsanseelse analyser af hans nære venners arbejder i samtidens arkivkredse. På den anden side rokkede en temmelig skarp kritik – som Sigurd Jensens af »Den danske Husmand« – ikke ved den gensidige tillid og respekt.

Efter sin disputats i 1940 – som mærkeligt nok ingen af de tre sagkyndige bedømmere, Knud Fabricius, Albert Olsen og H. Cl. Nybølle har fundet sig foranlediget til at anmelde – fremstod Fridlev Skrubbeltang med en så betydelig autoritet, at det som før nævnt gav ham et ekstra ansvar som anmelder og videnskabelig forfatter. Det er på denne baggrund hans undertiden skarpt formulerede kritik, der ved mundtlige handlinger gerne ledsagedes af et elskværdigt smil, må opfattes. Det ansvar, som han på sit felt havde pådraget sig, måtte han leve op til, uanset om det ramte forskere, som han iøvrigt respekterede, og hvis arbejde han i almindelighed værdsatte. Selv til hans stærke kritik af Holger Munks disputats om »Rytterbonden« føjede han nogle anerkendende ord, som måske nok kunne have fortjent at uddybes. Men han havde ikke noget medansvar for, at den var blevet antaget.

Man kunne i hans forfatterskab måske have ventet en nærmere vurdering af hartkornstakseringen og af pålideligheden af markbøgernes oplysninger 1681-83, for så vidt som han i betydelig udstrækning tog sit udgangspunkt netop i disse opgivelser. I sin anmeldelse i Fortid og Nutid (1952) af Rise Hansens og min bog i vort Selskabs skrifter, »Jordfordeling og Udskiftning. Undersøgelser i tre sjællandske Landsbyer« tog han ikke stilling til spørgsmålet om matrikulerings gennemførelse. Han hæftede sig mere ved rekonstruktionen af kort over de tre udvalgte landsbyers agre og den udvidelse af det dyrkede areal, der i tiden op til 1768 gjorde sig stærkest gældende i skovlandsbyen Grøfte, hvor der var mest udyrket jord at tage af, nemlig ikke mindre end ca. 25 % tilvækst. Iøvrigt omtalte han udførligt forløbet af udskiftningen, der i særlig grad interesserede ham som led i de store landboreformer. Det ville have været værdifuldt for de to forfattere at høre hans mening om Den store matrikels kildevær-

di. Han bødede i nogen grad herpå i en kortfattet kommentar til et genoptryk af Henrik Pedersens tabelværk fra 1928, »De danske Landbrug«, som han i 1975 påtog sig for Landbohistorisk Selskab. Men hvordan så han på matriklens virkninger? Var den som Jørgen Dinesen fra »Den Holbæske Kommission« udtalte i 1678 »den fuldkomne Landmaaling og den vellignende Matrikul«?

Man må huske, at det hårde korn, dvs. byg, rug og hvede, på den tid endnu var målet for alle tings værd. Man havde i begyndelsen af Frederik 3.s regering været igennem tre misvækstår. Saltet oksekød og røget fårelår kunne være godt nok som tilskud til det daglige brød. Men når hungersnøden truede, var det som i Egypten på Josefs tid det oplagrede korn, der var en livsbetingelse. Derfor beregnedes skatten på jordbrug i matriklen 1688 i korn. Og det var de gode kornjorder på øerne og i Østjylland, der blev hårdest beskattet, medens Midt- og Vest-Jylland med de vidtstrakte enge og heder slap billigt, skønt man med længere mellemrum sagtens kunne avle korn i nogle spredte hedeagre. Da matrikel-vurderingen var afsluttet, skyndte bønderne sig naturligt nok – også i de kornproducerende egne – at opdyrke lavt takserede eng- og mosestykker og overdrevs- og skovjord. De landsbyer, Rise Hansen og jeg havde analyseret, udvidede som nævnt det dyrkede areal på bekostning af kreaturgræsningen. Den blev i vestsjællandske landsbyer som Hejninge, Store Valby og Snekkerup, der ikke havde noget overdrev, indskrænket til den hvilende brakvang – hvis man ikke, som jeg formoder, undlod at dyrke nogle af åsene i de vange, der i treskifte-rotationen var udlagt til vår- og vintersæd.

I Rentekammeret kunne man nok have forudset en sådan udvikling. Men kornavlens var nu engang vigtigere som skatteobjekt end kvægprodukterne, navnlig efter at studeeksporten var indskrænket. Jeg er derfor heller ikke sikker på, at kvægholdet var væsentligt større, end det blev opgivet, selv om formålet var skattepålæg. Men hvis en stor del af de agre, der findes opmålt i matriklens markbøger, i virkeligheden hvilede til græsning for kvæget, kan Skrubbeltrang måske have ret? Tiden var ikke moden til, at man i større udstrækning kunne analysere den geometriske baggrund for en vurdering af matriklen. Det er først i de seneste år, betydningen af sådanne analyser er ved at blive erkendt.

Efter det, man kunne kalde kampårene i 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne, kunne Fridlev Skrubbeltrang med ansættelsen som lektor i landbohistorie ved Københavns Universitet i 1956 begynde at tage sit

arbejde mere afslappet. Økonomisk var han ringere stillet end en professor. Men han kunne med den autoritet, han nød også i universitetskredse, tilrettelægge sin undervisning, som han fandt mest formålstjenligt. Og han slap for at skulle undervise og eksaminere de store årgange, der forberedte sig til skoleembedseksamen. Hans undervisning, der ofte havde karakter af samtaler, tiltrak et lille udvalg af årvågne og begavede historiestuderende, for hvem han blev en krævende men faderlig vejleder.

Skrubbeltrang var medlem af Udgiverselskab for Danmarks nyeste Historie. Og i det på initiativ af overarkivar C. Rise Hansen i 1952 stiftede Udvalg for Udgivelse af Kilder til Landbefolkningens Historie deltog han virksomt i en lang årrække. Han bidrog også til det kort efter oprettede Landbohistorisk Selskabs forhandlinger. I dettes tidsskrift *Bol og By* udgav han i 1973 »M. H. Løvenskiolds Hoveridagbog 1795-1797« med en 40 sider lang instruktiv indledning. Fem år senere, i 1978, afrundede han sit landbohistoriske forfatterskab med det næsten fem hundrede sider store værk »Det danske Landbosamfund 1500-1800«, udgivet af Den danske historiske Forening. Det omfatter de vigtigste resultater af hans forskning gennem et halvt hundrede år og må karakteriseres som et hovedværk i den nyere tids Danmarkshistorie. I *Historisk Tidsskrift* 1971 havde han skrevet »Studier over gårde, gårdbrugerantal og brugsstørrelser i det 17. årh.«

Da Fridlev Skrubbeltrang i 1970 fyldte 70 år, hædrede en kreds af fagfæller ham med et festskrift, »Landbohistoriske Studier«, med en bibliografi, udgivet af Landbohistorisk Selskab under redaktion af Svend Gissel og Johan Hvidtfeldt. Han modtog i 1974 G. E. C. Gads Fonds hædersgave, og i 1984 fik han Landbrugets Kulturpris. I 1965 indvalgte han i vort Selskab, og da Kommissionen til Udforskning af Landbrugsredskabernes og Agerstrukturernes Historie i året efter blev dannet på initiativ af Stig Iuul og Louis Hammerich, var det naturligt, at han stillede sin kloge dømmekraft til rådighed, indtil han trak sig tilbage på grund af alder i 1973. Han dyrkede billedlig talt den af ham selv afstukne videnskabelige arbejdsmark så intensivt, som var det en af de omhyggeligt dyrkede husmandslodder, hvis brugere fra ungdommen af stod hans hjerte nær.

Han søgte i sit forfatterskab at give en nøgtern helhedsvurdering af forholdene bedømt ud fra fortidens egne forudsætninger. Thi selv under enevælden var politik det muligst kunst. Men med årvågent blik fulgte han tillige med i meget af det, der rørte sig i hans egen samtid. Han var ingenlunde spærret inde i sin faglige verden. Litteraturen var ham en

personlig berigelse gennem hele livet; og han gemte på en samling udpluk af Harald Høffdings erindringer, som han engang i sine unge år havde afskrevet, fordi de rørte ved noget, han fandt væsentligt til forståelse af tilværelsen. Også schweizeren Fritz Wartenweilers tanker havde optaget ham, som de optog kredsen omkring Askov.

Fridlev Skrubbeltrang var en solid vendelbo og et rigt menneske. Hans venskab var værd at vinde. Få fødtes bedre end han.

Æret være hans minde.

F. Skrubbeltrang har om sin barndom i Bjergby og Bindslev skrevet to artikler i Vendsyssels Årbog for 1981 og 1982.